

Orientering om oversendingsforslag frå Sande kommune:

Levering av inntil 1000 kilo grovavfall gratis

Bakgrunn:

Sande formannskap handsama i møte 16. januar 2024 eit oversendingsframlegg frå kommunestyret. Oversendingsframlegget har denne ordlyden:

Sande kommune går i dialog med SSR om å etablere ei grense på levering av inntil 1000 kg med grovavfall gratis pr. husstand/år. Dette er for å få fleire til å levere grovavfall i staden for å brenne bål.

Administrasjonen i Søre Sunnmøre Reinhaldsverk IKS har greidd ut ulike sider ved saka, og la den fram for styret i styremøte 30/4. Dette er eit samandrag av utgreiinga som blei lagt fram og behandla i styremøte 30/4 2024, for å gi representantskapet litt meir informasjon i forkant av orienteringa i representantskapsmøtet 23/5 2024.

Kva meiner innbyggjarane?

Forslaget om å inkludere ei viss mengde grovavfall i renovasjonsgebyret, har vore oppe til diskusjon i dei styrande organa fleire gonger tidlegare. Sist orientering om temaet fann stad i møte i representantskapet hausten 2020. Der blei det orientert om at ein ville ta spørsmålet inn i den årlege kundeundersøkinga, for å sjekke «temperaturen» for forslaget blant innbyggjarane.

Oppsummert kan ein seie at litt meir enn halvparten av dei som har svart på kundeundersøkinga dei siste åra, er positive til ei slik ordning. Når dei får vite at det vil føre til eit generelt gebyrpåslag, er rundt ein tredjedel av innbyggjarane framleis positive til å innføre ei slik ordning.

Kvifor påslag?

SSR må betale for å levere frå seg grovavfall til forbrenning. Alt selskapet har av kostnader knytt til innsamling og behandling av hushaldsavfall, er det innbyggjarane i eigarkommunane som skal dekke gjennom gebyret og betaling på miljøstasjonane.

Forslaget frå Sande kommune, inneber å flytte kostnaden frå betaling per kilo på miljøstasjonen, til eit generelt påslag på renovasjonsgebyret for alle innbyggjarar. Dette er ein modell som fleire renovasjonsselskap brukar i dag, for ei viss mengd avfall. Samtidig er det også vanleg å ha betaling per kilo/faktisk bruk av miljøstasjonen, slik SSR-modellen er per dags dato. Dette er eit val eigarkommunane må ta på vegner av innbyggjarane og selskapet sitt.

Per dags dato er det ein heil del avfallstypar som er kostnadsfritt å levere på miljøstasjonane til SSR for privatkundar. Desse er:

- Elektrisk og elektronisk avfall (EE)
- Metall
- Batteri (store og små)
- Lyspærer
- Isopor (rein)
- Bildekk (så lenge dei er reine)
- Papp og papir
- Plastemballasje
- Hageavfall
- 1000 kilo farleg avfall
- Avfall frå strandryddeaksjonar

Fleire av desse er avfallstypar som SSR og andre renovasjonsselskap er lovpålagde å ta imot kostnadsfritt. I desse tilfella blir kostnaden ved innsamling og behandling baka inn i gebyret eller delvis dekt av produsentansvarsordningar.

Potensielt framtidig lovstridig?

I praksis betyr ei ordning med grovavfall inkludert i gebyret, at dei som har lågt forbruk og kastar lite avfall er med på å subsidiere dei som har høgt forbruk og kastar mykje avfall. Når det øvste målet i norsk og europeisk avfallspolitikk er avfallsreduksjon, kan ein spørje seg om det er rett å legge opp til ei ordning der terskelen for å bruke og kaste blir lågare.

Dagens ordning kan vere med på å stimulere til at fleire «orkar» å ta jobben med å levere ting til gjenbruk, gi dei vekk eller selje dei, og dermed bidra til avfallsreduksjon. Dagens ordning er truleg også eit insentiv til god sortering, då innbyggjarane sparer pengar på å sortere ut gratisfraksjonane frå grovavfallet.

Argumentet for ei frikvote, er at enkelte av dei som i dag bryt lova ved å brenne bål og dumpe avfall i naturen, heller vil levere avfallet på miljøstasjonen viss kostnaden blir teken over renovasjonsgebyret i staden for ved kilopris i vekta. At fellesskapet tek kostnaden i staden for den enkelte, kan potensielt redusere risikoen for lovstridig avfallshandtering som villfyllingar eller bålbrenning av avfall.

I opprydding av villfyllingar, er likevel SSR si erfaring at ein finn like mykje gratisvarer som grovavfall. Altså handlar forsøplingsrisikoen ofte også om mangel på kunnskap om kva det kostar (eller ikkje kostar) å levere av dei ulike avfallstypene. Her har vi som selskap ei konstant oppgåve med å få ut informasjon om dei løysingane som finst. Inntrykket vårt er likevel at dei aller fleste kundane på miljøstasjonane er godt nøgde med dagens system, og viser stor forståing for at moderne og miljøvenleg avfallshandtering har ein kostnad.

I Klima- og miljødepartementet sitt forslag til endring av forureiningslova, ligg det inne forslag om at § 34 andre ledd skal lyde: *Kommunene skal fastsette differensierte gebyrer, der dette kan bidra til avfallsreduksjon, økt forberedelse til ombruk og økt materialgjenvinning. Forurensningsmyndigheten kan fastsette forskrifter om beregning av gebyrene og om differensiert gebyr.*

Den nasjonale avfallspolitikken vektlegg altså i stadig større grad at det skal lønne seg å ta miljøvenlege val som er med på å redusere avfallsmengda, og prinsippet om at forureinar skal betale.

Administrasjonen meiner det vil vere både uheldig og kostnadskrevjande dersom ein no innfører ei frikvote-ordning som etter kort tid må avviklast fordi den er i strid med intensjonen i lovverket.

Bålbrenning – kvar ligg ansvaret?

Oversendingsforslaget frå Sande er grunnlagt med at ein ønskjer å få slutt på ulovleg bålbreining. Det er ei viktig sak, og forslaget skal ha all honnør for å sette problemstillinga på agendaen. Det prinsipielle spørsmålet blir likevel: er det rett at avfallssystemet skal tilpasse seg lovbrytarane, eller skal syndarane tilpasse seg lovverket? All breining av avfall er ulovleg etter forureiningslova, dersom det ikkje er gitt løyve frå den som sit med forureiningsmynde, altså den enkelte kommunen.

Sjølv om det er meldt frå til kommunen om bålbreining, til dømes i samband med jonsokfeiring, er det ikkje lov å brenne avfall, berre greiner, kvistar og ubehandla trematerial. Dersom ein brenn anna avfall, er det både skadeleg og ulovleg. I eit slik bål, vil det kunne oppstå giftige gassar, helseskadelege partiklar, og oske og andre restar vil ofte føre til at grunnen der bålet stod blir forureina. Brannrestane kan mange stader hamne i sjø eller vassdrag og forureine der. Kommunen skal sørgje for at grunnen der det har stått eit ulovleg bål blir registrert i matrikkelen, med mistanke om forureina grunn, ifølgje Statsforvaltaren i Møre og Romsdal. Det kan seinare føre til at det seinare kan bli vanskeleg å få grave eller bygge på staden.

Målet med forslaget, å få slutt på slik forureining, er svært viktig. Administrasjonen i SSR er likevel usikre på om forslaget inneber det rette middelet. Vi meiner at ansvaret først og fremst ligg hjå kommunane som forureiningsmynde. Ei tett oppfølging og eventuelle sanksjonar mot dei som bryt forureiningslova, ville forhåpentlegvis hatt ei preventiv effekt.

Risiko for ukontrollerte kostnader

Utrekingar gjort av administrasjonen i SSR, viser at dersom rundt 20 prosent av innbyggjarane nyttar seg av ei frikvote på 1000 kilo grovavfall, så vil gebyret måtte auke med rundt 550 kroner per husstand. Dette er eit forsiktig anslag. Styresmaktene har i tillegg signalisert at CO₂-avgifta i framtida i alle fall ikkje skal ned, heller opp. Dette er ei avgift som slår kraftig inn på tonnprisen vår for grovavfall, og det er grunn til å tru at denne prisen berre vil auke med åra.

I dagens økonomiske situasjon i SSR, med negativt sjølvkostfond og høgare driftskostnader, vil innbyggjarane også dei neste åra truleg måtte tole ein auke i renovasjonsgebyret, sjølv utan å innlemme ei frikvote-ordning på grovavfallet. Ved å i tillegg inkludere grovavfallet i gebyret, vil gebyret måtte gjere eit endå kraftigare byks. Dersom ein tek utgangspunkt i eit forsiktig scenario der ein av fem husstandar nyttar seg av ein kvote på 1000 kilo «fri» levering av grovavfall, vil standardgebyret samla sett truleg måtte stige med over 20 prosent totalt for 2025.

I tillegg vil selskapet måtte leve med stor usikkerheit rundt kostnadsbiletet, med ein potensielt høg risiko for budsjettoverskridingar. Det er ein situasjon som administrasjonen ikkje ønskjer at selskapet skal hamne i, av omsyn til både eigarkommunane, innbyggjarane og selskapet i seg sjølv.

Vedtak i styremøtet 30/4:

Styret vedtek å ikkje etablere 1000 kilo fri levering av grovavfall årleg. Føringane i nasjonal og internasjonal avfallspolitik i tillegg til høg risiko for liten kostnadskontroll, er dei avgjerande faktorane. Saka blir fremja som orienteringssak på møtet i representantskapet i mai 2024.